

bókarummæli

eftir Jógvan Isaksen, stud. mag.

Ingi Joensen
hefur um-
framt perm-
una prýtt
bókina við
otta grafísk
um myndum,
sum á frálík
an hatt dypa
tekstin hjá
Graham
Greene

Hugviðkandi søgur

Graham Greene: Dreymur um eitt undarligt land. (Hanus Andreassen týddi. Hitt Føroyska Studentafelagið í Keypmannahavn, Tórshavn 1979, 127 s., kr. 45). Myndir Ingi Joensen

Søgurnar

Tær sjeý søgurnar í «Dreymur um eitt undarligt land» eru úr trimum ymsum stuttsegusvnum: «Twenty-one Stories» (1954), «A Sense of Reality» (1963) og «May We Borrow Your Husband?» (1967), og tær geva eina heilt góða mynd av spekinum hjá Graham Greene: frá teim dökkastu átrúnaðarligu rannsóknarferðum um spennandi kanningarferðir til leyslataðan humor, men ein humor, sum fær teg at nestrast.

Í tí skemtligu søguni «Róttin til alt» fortelur ein trúgvandi protestantur av tí gamla slagnum frá eini hending, sum visir, at loyndarmál eru «róttin til alt». Tey vinda uppá seg frá at vera smá meinalays loyndarmál til «lygn, drykkjuskap, hor, sleg, manndráp, falskur vitnisburður» og til tað versta: «Menn í konufólkaklæðum, tann ræðuliga syndin í Sodoma». Tað stuttliga kemur fram, við at lata ein ógvuliga trúgvandi mann fortelja frá nekrum meinalaysum hendingum, sum víðføra vanlagu, og lata hann tulka tær upp á sín máta. «Tann blái filmurin» er eisini skemtlig, men á ein ómildan tragiskan hátt. Tú gloymir hana ikki fyrsta dagin.

Í sambandi við útgávu av «Twenty-one Stories» segði Graham Greene í eini fortalu, at stuttsegan ikki hóskaði til hansara skrivingarlag, hon gav honum ov lítið ráðarum. Frægari stuttseguhendur verður ringur at finna, men summir bókmentamenn meina, at stuttsegurnar hava størstan áhuga sum viðmerkingar til skaldsøgurnar, sum tær innihaldsliga ofta nerta við.

Hetta passar fyri søguna «Ein ferð út á landi», hvørs hendingar í høvuðsheitinum finnast aftur í skaldsøguni «Brighton Rock». Ein ung genta vil rýma heimafrá við arbeiðsleysa og fyriliteysa Fred. Foreldrin eru púra fremmand fyrri henni, og hon orkar ikki at heimið verður ríkið sum eitt virki í so fastari legu, at ongar kenslur skulu kunna blanda seg og óroga. Hvørt kvøld læsir pápin allar dyr væl og virðiliga og syrgir fyrri at øll vindeygju eru afturlatin. Her verður enska orðtakið «My Home is My Castle» tikið bókstaviliga. Men dóttirin vil út.

«Hon stóð og legði ráð við seg sjálva um, hvussu best var at fremja sviðið», t.v.s. rýma, og «Hann (pápin) vardi ikki, at hon var ein figgindi». Hon og Fred koyra avstað í einum stolnum bili, men tá hon varnast tað fullkomiliga fyrilitaloyssi hjá Fred, sum munna út í sjálmorð, vil hon heim aftur til tryggileikan: «Henni longdist eftir at steingja eina hurð aftan fyrri seg, skjóta eina slá fyrri, hoyra eitt lás smella». (...) «Hon hevði verið minni erlig, hevði viðlað havt eitt sindur av báðum heimum: ábyrgdarloysi og tryggkan kærleika, vanda og eitt ekkaleyst hjarta». Fyri hana verður rýmingin bert «ein ferð út á landið».

«Serligar skyldur» er um tann múgvandi katolska handilsmannin Mr. Ferraro, hvørs víðurskipti við Gud verða lýst soleiðis:

«Gud hevur skapt menniskjuna í sinum líki, og tað var so rimligt, at Mr. Ferraro visti honum sama heidur og hugsaði sær Gud sum stjóra í einum risastórum handilshúsi, sum kortini í summum smærri lutum mátti líta á Ferraro & Smith».

Mr. Ferraro fær tað hugskot at seta eina trúgvandi kvinnu hansara vegna at syrgja fyrri so stórum avliti frá skerseldinum sum gjørligt.

Graham Greene (f. 1904) hevur í mong ár verið viðurkendir sum ein av fremstu rithøvundum í okkara tíð, og mangur undrast á, at hann ikki hevur fingið nobelvirðislonina. Skrivning hansara er rættiliga fjølbroytt, og Graham Greene skilir sjálvar ímillum skaldsøgur og «enteraintments». Men felags fyrri alt hann letur úr hondum er tann spennandi søgugongdin og ein alvorligur áhugi fyrri trupulleikum hjá menniskjuni at finna veg í eini harðligari og skiftandi verð. Orðatíðandi er ógvuliga stórt, og forteljihátturin er framúrskarandi. Hann er viðkvæmur og ironiskur, humoristur og tonkjari; viðhvørt letur tað til, at hann ikki tekur nakað í álvara, og til aðrar tíðir grópar hann í teim myrkastu loynigongdunum í sinninum. Tað hoyrir við til myndina av Graham Greene, at hann konverteraði til katolicismuna sum 24 ára gamal.

Fyrsta bókin «The Man Within» (1929) fekk fólk at leggja merki til hann, og við «Stamboul Train» (1932) gjørdist hann kendur av álvara. Og nú koma verk sum «It's at Battlefield» (1934), «England Made Me» (1935), «Brighton Rock» (1938) — avgjørt eitt av hansara høvuðsverkum — «The Power and the Glory» (1940) — sum nógv meta sum hansara bestu skaldsøgu — «The Quiet American» (1955), «Our Man in Havana» (1958) — er lisið upp í Útvarpinum — «The Comedians» (1966), «The Human Factor» (1978). Her eru bert nevndar nakrar av hansara umleið 30 skaldsøgum.

Tað psykologiska grundteymið er frá byrjan tann jagstraða menniskjan, og hvønn sálarligan kostnað tað hevur at hava framgongd í okkara samfelag. Í teim fyrstu bókunum liggur áherðslan ofta á trúnaðarligum spurningum, hesir kámost meira og meira í teim seinnu bókunum og fremst eru nú psykologiskir og moralskir spurningar.

Men eins og menniskjan ikki altíð livir upp til álit Guds — Mr. Ferraro ger tað sjálvandi — so roynist henda kvinnan ikki sum Mr. Ferraro hevði roknað við.

«Gripurin í skóginum», sum áður hevur verið prentað í Varðanum undir titlinum «Eftir berum», fer fram í eini tíð eftir eitt kjarnorkurkriggj og lýsir undranina hjá nekrum børnum, ið finna leivdir frá tí gomlu verðini. Fyri tey verður tað metið við tað mista paradisið.

Tann amerikanska mentanin og okkara gloyping av henni fær skemtligar og speiskar viðmerkingar í «Góði dr. Falkenheim». Sagan er um ein pápa, ið skrivir til ein sálarlækna um sonin, sum nekur at frammanundan sá jólamannin verða avhøvdaðan av einum helikoptara og netupp til tryg up á hann:

«Sjálvandi er hann til», sigur hann (sonurin) og minnir eitt sindur um tey fyrstu kristnu, «eg sá hann doyggja». Hann er deyður og kann tí ikki týnast. Vælsignaður læknin, gerið tað tygum eru mentur...

Sovorðnar søgur — líknili? — fáa lesaran at ivast í, hvar Graham Greene flýtur trúnaðarliga. Ella um hann bara ger gjøldur við okkum?

Tittulsøgan «Dreymur um eitt undarligt land» visir hvussu lítið um hugnsni máttin synir einstaklinginum. Hvussu lítið Prometheus — tekin um ferveini, klókskap, v.m. — hevur at týða, tá ið máttin uttan hovástak setur sín vilja ígjøgnum.

Professorin í søguni lítur á Prometheus, men tá hann verður vavdur inn í ein hurilvasa, hann ikki hevur styr á, setur hann seg at lesa týska heim-

spekingin Schopenhauer «fyri at síssa seg». Hugsanin aftanfyrri søguna er uttan iva pessimisman hjá Schopenhauer. Hesin sigur t.d. «Die Welt ist meine Vorstellung» («Verðin er min hugmynd»), vit uppbyggja sjálvi okkara veruleika, so at skilja, at vit aldri koma longur enn at uppliva verðina subjektivt. Vit finna aldri út av hvussu verðin í veruleikanum er. Tittulin á søguni hjá Graham Greene er heilt í trád við hesa fatan. Viðari sigur Schopenhauer, at tað er ikki vítið sum ræður, men livsviljin, og hesir mótsetningar gera aldrin eina syntesu sum uppløysir teir. Lívið er disharmoniur og líðing orsakað av livsviljanum, sum ikki hevur annað mál enn seg sjálvan. So svartskygd sum livsáskoðanin hjá Schopenhauer, er søgan tó ikki, til tað er ov nøgvr humor í Graham Greene.

Týðingin

Hanus Andreassen hevur áður umsett søgur eftir Graham Greene, t.d. í savninum «Drekin og aðrar søgur» og í «Fjølir». Hanusa eyðkenda livandi mál og málsliga vandni borgar fyrri at Graham Greene ikki bert er umsettur til føroyskt, men samstundis umyrktur.

Sammeta vit t.d. «Róttin til alt» við enska upprunan «The Root of All Evil», so byrjar seinna soleiðis:

«This story was told me by my father who heard it directly from his father, the brother of one of the participants; otherwise I doubt whether I would have credited it». Meðan týðingin sær soleiðis út: «Hesa søguna segði pápi min fyrri mær. Hann hevði hoyrt hana frá pápa sinum, ið var bróðir ein sum var uppi. Annars hevði eg helst ikki hildið hana verið eftirfarandi».

Um Hanus í týðingini ikki bytti upp í m.a. setningar, varð tann lætti Graham Greene stílin

blivin burtur í brongli. Hetta málsliga nærlagni ger tað til eitt upplivilsi á tveimum planum at lesa hesar hugviðkandi søgur.

Eg veit at tað hesum viðvíkjandi eru ymsar metingar. Onkur vil hava, at hvørt komma og punktum skal setast sum høvundurin setti tað á upprunalinum. Meðan onnur meina, at t.d. enskt og føroyskt eru so ymsk mál, at hetta letur seg ikki gera. At t.d. setningsuppbyggingin má broytast, um ein føroyingur skal uppfata tekstin á leið á sama hátt sum tann ensktlesandi. Hvor fatan, ið er rott, er ikki lætt at avgera. Helst báðar og hvørgin. Sjálvandi skalt tú royna at leggja tann umsetta tekstin so nær at tí upprunaliga sum gjørligt; alt annað er fals. Men tað er avgjørt mark fyrri, hvussu nær tú kann leggja teg upp at upprunatekstinum, um tú í umsetingini vil hava ein líka livandi og sigandi tekst fram. At týða til føroyskt er eisini serliga torført, tí málið er so lítið mykt sum bókmentamál.

Eg havi eina undrandi viðmerking til umsetingina av áðurnevndu søgu. Í endanum av søguni akkerir tann protestantiski pápin loyndarmálið at hava ført til m.a. «Subornation of authority» sum Hanus umsetir til «Falskur vitnisburður». «Subornation» kann føra til falskan vitnisburð, men merkir «muting av myndugleika». «Falskur vitnisburður» gevur heldur ikki nakra meining í samanhanginum, tí tað nettupp snýr seg um pápan serliga tulkning av hendingunum, at hann fær tað til mutur.

Graham Greene leggur í meginpartinum av tí hann hevur skrivað stóran dent á, at tað eisini skal kunna lesast bert fyrri speningin í søgugongdini. So lesið um ikki annað av tí grund hesar fráluku stuttsegur. Tær finnast ikki betri!

Jógvan Isaksen